

בְּבֵה מִבֵּה / נורית זרחי

בְּבֵה מִבֵּה בְּכֶתֶה
כָּל דְּמַעַה שְׁלָה
דְּלִי מִים הִיתָה.
וְהַזֶּרֶם הֶלֶךְ וְגָבַר,
וְהַשְׁלוּלִית הֶפְכָה נֶהַר,
וְהוֹפִיעָה מוֹלָה סְפִינַת מִפְרָשׁ
וְעַל סְפוּנָה מְלָחִים תְּרִיסָר
וְתִקְעוּ חֲצוֹצְרוֹת: עַלִי מִבֵּה! רוֹצֵה?
וּמִבֵּה מֵתוֹף דְּמַעוֹתֶיהָ קִפְצָה.
הֵם עָלוּ גְלִים וְיָרְדוּ גְלִים,
וְרָאוּ יִבְשׁוֹת וְאֵיִים, גִּוּוֹנְגְלִים,
וְהָרִים עִם שְׁפִיזֵי גְלִידָה וְנִילִים.
וְעַל קוֹ הַמְשׁוּהָ יְלָדִים סְגָלִים.
הֵם הִפְלִיגוּ לְצַד מַעְרָב וּמִזְרָח
לְמַקּוֹם שָׁבוּ לִילָה כְּשִׁיּוֹם, וּמִהֶפֶךְ.
וּכְשֶׁפֶסֶק הִנְהָרָה קָרָא כָּל הַצִּי:
מִבֵּה, רַק עוֹד מִיֵּל אֶחָד הִתְאַמְצִי!
וּמִבֵּה בְּכֶתֶה,
וְקָרְבוּ אֲזֵי שְׁנֵי הַקְטָבִים לְקָרְאֶתָה
וּבְדִיוִק בְּקִצּוֹת הַפְדוּר הַחֲדָיִם
הֵם רָאוּ אֶת דְּבִי הַצֶּפּוֹן מְדַדִּים,
וְעוֹלָה מִפִּיהֶם אֵד כָּחַל –
הֵם רָאוּ אֶת הַכֹּל.
אֲזֵי הִרִיעַ כָּל הַסֶּפּוֹן לְכַבּוּדָה –
כִּי אֶת כָּל הַיָּמִים
הִיא בְּכֶתֶה לְכַבְּדָה,
סְכִיב לְעוֹלָם
אֶת כָּלֵם
וּכְאֲשֶׁר דִּי הָיָה לָהּ בְּהִרְפֶּתְקוֹת
בְּבֵה מִבֵּה
פְּסָקָה לְכַבּוֹת.

בתוך פס על כל העיר

כתבה נורית זרחי

ציירה רות צרפתי

מסדה 1975

אֲנִי אֶבְכֶּה / עוזי בן כנען

צַעֲקֶתָ עָלַי לְפָנַי כָּלֵם
וּבְקוֹל רֶם,
שְׁאֲנִי יֶלֶד רַע מְאֹד,
לֹא בֶן-אָדָם.
שְׁאֲזַהֵר, שְׁאֲתַבְּיֵשׁ
וְגַם סְלִיחָה שְׁאֲבַקֵּשׁ
וּיִטְרַח! נִתַּתְּ לִי אֶז מִבֵּה
עַל הַיִּשְׁבָּן.
וְלֹא חֲשַׁבְתָּ עָלַי בְּכָלֵל,
גַּם לֹא טָפָה,
כְּשֶׁנִּשְׁפָּף לִי כָּל הַמִּיץ
עַל הַסֶּפָּה.
אֲזֵי מָה קָרָה אִם הַכְּסוּי
דְּבִיק טַפְנַת וְדָהוּי?
אֶף תִּשְׁמַעֵי מָה אַעֲשֶׂה בְּגִלְל מִבֵּה!
אֲנִי אֶבְכֶּה!
אֲנִי אֶבְכֶּה!
אֲנִי אֶבְכֶּה לִי כָּל הַיּוֹם,
אֲנִי אֶבְכֶּה!
אֶבְכֶּה חֲזַק כְּמוֹ תוֹתַח,
אֶצּוּחַ מִכָּאן עַד הַמִּטְבַּח,
אֶבְכֶּה, אֶצְרַח לִי עוֹד וְעוֹד
כֵּן, עַד שֶׁתִּתְנַצְּלִי מְאֹד,
אֲנִי אֶבְכֶּה.
וּבְדִמְעוֹת בְּגִדְל דוּד,
אֲשַׁטֵּף אֶת הַמִּיץ מִהֶרְפוּד,
אֲבַל אֲמַשִּׁיף לְכַבּוֹת בְּקוֹל
וְכֵן אֲטַבִּיעַ אֶת הַכֹּל,
אֲנִי אֶבְכֶּה!

בתוך מה שבלב

כתב עוזי בן-כנען

רכגולד 1987

מֵרֵב שְׁבִכִיתִי / רונית קנו

מֵרֵב שְׁבִכִיתִי הַפְּכֶתִי לָיִם,
וְצַעֲקֶתִי הֲצִילוּ וְהִגִּיעוּ כָּלֵם,
וְנָסוּ לִיבֵשׁ אוֹתִי בְּבִדִים,
וּמָשְׁכוּ לִי בְּשַׁעְרוֹת, בְּאַצְבָּעוֹת, בְּבִגְדִים
וְנָסוּ לְהַחְזִיר אוֹתִי לְמָה שְׁהִייתִי,
לְפָנַי שְׁצַעֲקֶתִי וְלְפָנַי שְׁבִכִיתִי.
אֲבַל אֲנִי כָּבֵר הִייתִי יָם עֲנָק,
הַתְּמַלְלָתִי גְלִים וְחוֹל וּמְרַחֵק

וְהַתְּחִילוּ דְּגִים לְשַׁחוֹת בִּי אֶפְלוּ
וְלִוְיָתָן וְדוֹלְפִינִים וְכִשְׁהַשְּׂמִים הַכְּחִידוּ
הַפְּכֶתִי כְּחֶלֶה בְּעֲצָמַי וּשְׁקִטָה
וְשִׁכְחֶתִי שְׁהִייתִי יְלִידָה שְׁבִכֶתָה
וְשִׁכְחֶתִי לְמָה בְּכִיתִי בְּכָלֵל,
הִייתִי רַק מִים וְקֶצֶף וְגַל.

וּכְשֶׁנִּשְׁפַּכְתִּי לְעֵמֶק וּלְכָל הַצְּדָדִים
שָׁחוּ בִּי כָּל מִינֵי יְלָדִים
וְשִׁמְחֶתִי אִתָּם עַד כְּדֵי כֶּף
שִׁפְתָאִם הַתִּיבֵשׁ כָּל הַיָּם וּבְרַח
אֲזֵי חֲזַרְתִּי לְהִיּוֹת אֲנִי כָּל כְּלִי
וְהִלְכְתִּי הַבִּיטָה לְאִמָּא שְׁלִי.

מתוך הסוס המעופף

כתבה: רונית קנו

הליקון 111, סתיו 2015

הדרמה שבכבי

בשלושת השירים יחד אפשר למנות 17 מילים מהשורש בכ"ה, והן מלוות ב"דמעה" ו"דמעות" ובפעלים מהשורשים צע"ק, צו"ח וצר"ח. בשלושת השירים בולטים ביטויי הפלגה, כמו "כָּל דְּמָעוֹת שָׁלָה / דְּלֵי מַיִם הֵיְתָה [...] פִּי אֶת כָּל הַיָּמִים / הִיא בְּכֶתֶה לְבָדָה", "אֲבָכָה חֶזֶק כְּמוֹ תוֹתַח [...] וּבְדָמְעוֹת בְּגִדְלֵי דוֹד", ו"מְרֹב שְׂבָכִיתִי הֶפְכֵּיתִי לָיִם [...] אֲבָל אֲנִי כְּבָר הֵיְתִי יָם עֲנָק". אלה, בתוספת רגשות מובלעים או גלויים ובתוך הקשרים שונים, עושים את בכיותיהם של בובה, ילד וילדה לאירועים דרמטיים. הגיבורה בשירה של **נורית זרחי** (1941) נושאת שם חסר משמעות, שהחזרה המשולשת בו על הצליל ב("בְּבָה מְבָה") עושה אותו לרצף פונטי גולמני חסר חן; הגולמנות, כך מתברר, מאפיינת גם את הבובה עצמה, המזילה דמעות ללא סיבה ובמנותק מכל רגש. התיאור האיגיוני של מפעלה היוצא דופן של בְּבָה מְבָה – "פִּי אֶת כָּל הַיָּמִים / הִיא בְּכֶתֶה לְבָדָה, / סְבִיב לְעוֹלָם / אֶת כָּלָם" – נע בין חמלה ללגלוג; היא אמנם זוכה לתשואות, אך רק לאחר שבכיייה סיפק הרפתקאות ושעשועים לאחרים. זרחי מעצימה את בכיה של הבובה במילים מהשדה הסמנטי של "מים" - דלי, נהר, שלולית, ימים, ספינת מפרש, סיפון, מלחים, גלים, יבשות, איים, הפליגו, צי – ומרחיקה עוד את הבובה מרגשותיה. בכייה אינו נוגע באיש, ולמרבה הצער – גם לא בה עצמה.

הדובר בשירו של **עוזי בן כנען** (1954-1991) הוא ילד המוחה על עלבון צורב שספג מאמו: "צִעֲקָתְ עָלֵי לִפְנֵי כָלָם / וּבְקוֹל רָם, / שְׁאֲנִי יְלֵד רַע מְאֹד, / לֹא בֶן-אָדָם. [...] וּטָרַח! נָתַתְּ לִי אֶז מְכָה / עַל הַיִּשְׁבָּן". העלבון מעורר בילד הפגוע את הצורך לנקום, וביודעו שבכיו יכאיב לאם מאוד הוא מכריז: "אֶף תִּשְׁמָעֵי מָה אֶעֱשֶׂה בְּגִלְלֵי מְכָה! / אֲנִי אֲבָכָה! / אֲנִי אֲבָכָה! / אֲנִי אֲבָכָה לִי כָּל הַיּוֹם, / אֲנִי אֲבָכָה!". הדימויים "חֶזֶק כְּמוֹ תוֹתַח" ו"בְּדָמְעוֹת בְּגִדְלֵי דוֹד" מוסיפים נפח לבכי ועוצמה לאיום על אמא, והפעלים "אֲצֹח" ו"אֲצַרַח" מוסיפים מרכיב קולי-מהומתי שאמור לגרום לאמא להתנצל. אך גם אם "תִּתְנַצְּלִי מְאֹד" לא ייסלח לאם קהת רגש, והילד בזעמו מבטיח להטביע את "הכול"; את העולם, את כל מה שיקר וחשוב לאמא, לאמור – את ריפוד הספה.

רונית קנו מתארת את הדרמה שבעקבות הבכי; השורה "מְרֹב שְׂבָכִיתִי הֶפְכֵּיתִי לָיִם" רומזת על עוצמת העצב ועל כמות הדמעות, ועל הטראומה שהביאה לביטול זהותה: "אֲבָל אֲנִי כְּבָר הֵיְתִי יָם עֲנָק, / הִתְמַלְאֲתִי גָלִים וְחוֹל וּמְרֻחָק". גם המילים "הצילו", "כולם" ו"ענק" תורמות להפלגה. מכאן פתוחה הדרך לרגיעה; המטפורה "הֵיְתִי יָם עֲנָק" מפנה את מקומה לתיאור המתמתן והולך "הֵיְתִי יָם עֲנָק" ו"גל", ולשורה המחזירה את הדוברת אל המציאות - "הֶפְכֵּיתִי כְּחִלָּה בְּעֲצָמֵי וּשְׁקָטָה". השהות בים כמקום מקלט דמוי רחם מאפשרת את ההיזכרות בשמחה ואת השיבה לשגרה.

נירה לוין